

נאיר של נייר

הבנים החורגים של אפריקה * אולגה פורצובה

הישראלית * אבי הספרות העברית המודרנית *

הערבים עובדים בשקט * ספר מנוחך נוסח קובי ניב

תרגום

ההודי הנודד

ו.ס. נאיפול נחשב כיום לאחד מחשובי הסופרים בעולם. הוא בן למישפחה ממוצא הודי, שאבותיה התיישבו לפני דורות בחוף המזרחי של אפריקה. סבו של נאיפול עבר לאי טרינידאד, שם הוא התחנך על ברכי התרבות ההודית. שני ספריו הראי שונים של נאיפול, שראויאור בעברית, הם במדינה חופשית ואנשי ג'וליה. נאיפול, החי כיום באנגליה, נחשב לאחד מעמודי התווך של הספרות העברית, כאשר רוב ספריו הינם מסע בלתי-חדל אל העולם-ביתו מודן.

* שניהם ראויאור בהוצאת זמורה ביתן מודן.

השלישי — החל באיים בים הקריבי, דרך מושבות ההודים באפריקה, הודו, ובאחר רונה אף פרס והמהפכה האיטלקית.

בימים אלה לאהיאור בתרגום לעברית סיפרו של נאיפול עיקול בנהר, שהוא מסע אל הקלאוסטרופוביה של אפריקה המשתחררת. עלילת-הסיפור מתרחשת ב"אפריקה. הגיבור, סלים, הוא צעיר הודי הנוסע אל פנים היבשת כדי להיעשות ח"ן. מקום העלילה הוא ארץ ללא-שם, למרות דמיונה הרב לזאיר, שתחת שיל"טונו של גנרל מוכובטו ספה-סקן. זאיר, שבעבר היתה מושבה בלגית, שימ"שה כבר רקע לסיפור הקלאסי של ג'וזף קונראד לב המאפליה."

ו. ס. נאיפול — עיקול בנהר; עב"רית: אהרון אמיר; הוצאת זמורה-ביתן מודן; 240 עמודים (כריכה קשה). * * ג'וזף קונראד — לב המאפליה; הוצאת ספרית פועלים.

כדי לקלוט את משומי-הסילון מן הכורה (ולחייא היילים במטוסים). הקריות נתי מלאו, והישות נכנו... התחלנו אפילו לזכות כרשת מלפונים משוכללת. היא היתה משוכללת הרבה מכפי הדרוש לנו, אבל פזאת רצה האיש הגדול בבירה לזכותנו... והחיים שבין הפיכה להפיכה. חיים הם החיים שבין הפיכה להפיכה. חיים של סוחר קטן, שהוא העילית של אותה עיירה חשוכת על עיקול בנהר.

בנה של זאבת מגיע ללמוד בליצאון הקולוניאלי לשעבר בעיירה, אשר חילות "האיש הגדול בבירה" משטרים בה: "הם לבשו את מדיהם כדרך שלבש פרדינאן פעם את מקטורנו — הליצאון שלו: הם היו בעיניהם גם האנשים החרישים של אפריקה וגם האנשים של אפריקה החדשה. הם הירכו להפגין לראוה את הדגל הלאומי ואת תמותת הדיוקן של הנשיא... ברכים ובגופים שלהם, היו האנשים האלה חומרים שנהב וזנבים זהב. שנהב, זהב — הוסף על כך עבדים, והרי כאילו שוב הייתי באפריקה העתיקה ביותר. והאנשים האלה היו מוכנים לפחור בעב"דים, אילו היה עדיין שוק... לעומת אנשי הצבא, הרי שתלמידי הליצאון היו "צעירי רים שזכו במילנות ממשלתיות; בכרוב ייעשו ציטריסקידות בכירה, וישרתו את הנשיא..."

עיקול בנהר הוא רומן פוליטי, בדומה ל שאר הרומנים של נאיפול. שני גיבורי הספר הם — למעט הנפש-הפועלת סלים — אפריקה המשתחררת, והמיעוט ההודי שגולד ביבשת ענק זו שרבים רואים ב"בניו את היהודים של היבשת השחורה. כבר בקטע הפתיחה כותב נאיפול: "ה"עולם הוא מה שהוא; אנשים שאינם ולא-כלום, המרשים לעצמם להיעשות לא- כלום, אין להם מקום בו." אנשים אלה הם היהודים, שאליהם משתייך נאיפול ו"שאותם מתאר.

סלים מגיע אחרי הפיכה אל עיר-ספר

סופר נאיפול עימות בין תרבויות

יום אחד מגיע לעיירה חברו מנוער של סלים, אף הוא בן למהגרים הודיים — אינדאר. הוא נימנה עם שליחיו של האיש-הגדול-בבירה, והוא משמש כאחד ממדריכי אותה עתודת-שילטון אפריקאית. אינדאר נוטל את סלים אל גבהי האולימ"פוס האקדמי האפריקאי, לביתם של ריימון ואיוואפ, הוא מורהו לשעבר של האיש-הגדול-בבירה, בלגי במוצאו, והיא צעירה פריסאית. בביתם מאוינים לשיירה של ג'ון באי, רוקדים ומהללים את חוכמתו האפריקאית הנדירה של ה"איש-הגדול-בבירה. עד מהרה הופך סלים למאהבה של איווט, שהשוקקה לאהבה בעוד בעלה ריימון "השלים כוונותיו את עבודתו על נאמיו של הנשיא וחזר ל"הספורה שלו. הוא היטיב להסתיר את אכזבתו ומתחיו. אבל הם השתקפו כ"איווט. לפעמים כשכאה לדירה נראתה מבוגרת בכמה שנים מכפי שהייתה. עורה הצעיר נראה דהוי, כשרה מתחת לפנסרה נפול כראשיתה של פינה... אגב, סיפרו של ריימון על נאמי האיש-הגדול-בבירה הוא מעין מהורה אפריקאית של מחש"ב בת היורד מאו, סיפרו שרכישתו נכפית על תושבי אותה מדינה אפריקאית. קודם להתלקחות פרשיית-האהבים בין סלים לאיווט, מספר אינדאר לסלים על לימודיו בלונדון ועל ניסונו להתקבל ל"שירות-החוץ ההודי, אליו הוא לא מתקבל בשל אותה סיבה שאררה נגמר קיבל את המישרה שקיבל.

עם התפתחותו של המשבר באותה מדינה אפריקאית, מחליט סלים לצאת ללונדון ולפגוש את ארוסתו, את בתו של נאורדין, שמכר לו את החנות בעיר ליד עיקול הנהר. אחרי שהוא מגלה את המערב, הוא מחליט לשוב לעיירה על-מנת לחסל בה את עסקיו. עם שובו לעיירה הוא מגלה כי בארצו האפריקאית חל מהפך: "לפני שבנעיים נשא הנשיא נאום, הוא אמר שהוא מכנים ראדיקליזציה ולתקח הכל ככולם. ככל הורים. למחרת היום שמו מעטל על הדלת..." בעוד סלים מתמנה כמנהל-מטעם בחנות שהיתה ב"בעלותו. כאן מתעורר ההודי-הנודד שבו, המקביל ליהודי-הנודד, והוא עורך את סיכום כספו, הערכת הכסומים שאותם שלח לחשבונות בנק שלו באירופה, והוא מחליט להתנדף מאפריקה. הוא מגלה גם

קטנה וקולוניאלית, השוכנת בעומק ה"ארץ, בעיקול הנהר. הוא רכש קודם לכן חנות מהודי אחר, שהוא תעטד לשאת את בתו לאשה בעיר רחוקה ונטושה זו. כבר בפרק הפתיחה מציג נאיפול את זאבת, סוחרת שחורה, פרימיטיבית, ש"איתה הוא יוצר קשרים, והיא המביאה אל מתחת לכנפיו את בנה, שאותו היא מייעדת לגדולות במדינה האפריקאית. נאיפול מביא בתפורה, בין עמודי ה"רומן, מסה על תולדותיה של אפריקה, ובה ניסוחים כמו: "פעם משלו כאן ה"ערבים; אחר-כך באו האירופים; עכשיו האירופים עומדים להסתלק. או הרבה לא השתנה בהליכותיהם של הפריות אף לא במחשבותיהם..." או ניסוחים כמו: "עד כאן הגיעו הערבים כמאה שעברה. שם פגשו באירופה שהתקדמה מן הצד השני..." אותה עיר בעיקול הנהר, היא נקודת המיפגש הסימלית בין שתי תרבויות, כאשר הנטע הור — בנה הנודד של הודו — הוא מתבונן מן הצדה הנקדע בסחרורת של זהות עצמית.

מראה העיר הקולוניאלית לשעבר, בלא השליטים עוקמים, עם מיסבאות הבירה, הבארים ובתי-הזוננות שלה. אווירת הרקע שבה מנסה סלים לנעוץ את שורשיו ה"גמישים — כל אלה מהווים את ציר עלילת הרומן. על כל עמודי הספר נסובה אווירה של בדואים אפריקאי, של מין חוסרי-אונים ושיעבוד למהלכים חיצוניים וגדולים, אשר אין בכוח המרכיבים האנושיים של ההיס"טוריה האפריקאית ליטול בהם חלק. עלילת עיקול בנהר מקבלת מיפנה אחרי מיסודה של ההפיכה: "משרדי-ממשלה שונים התעורר שוב לחיים; וסוף-סוף נעשית העיר מקום שאפשר להפעילו... עכשיו הופעל נמלי-התעופה מחדש והורחב,

מי זאת ח"כ מרים גלזר-תעסה?

הפרפוליוס הפוליטי המדכא, שמשרה הליכוד, שולח ידי-תמנון אל עבר התרבות הישראלית. ידי-תמנון התורנית היא חברת-הכנסת מרים גלזר-תעסה, סגנית שר-החינוך והתרבות, אשר החליטה להכריז מלחמת-חורמה בתעשייה התרבותית והיצירתית בארץ.

חברת-הכנסת גלזר-תעסה יצאה מעל בימת הכנסת נגד המחזאות הישראלית, והשמיעה פניני-לשון כמו: "תפלו לי, כל הזימה שהיתה על קרשי הכמה, ערום ועריה, גבר ערום מתנוסס בכל רמותו ואשה מתנוקעת..." כאשר אחד מחברי-הכנסת ניסה להתגונן בשמה של התרבות, השיבה גלזר-תעסה ואמרה: "אני חושבת שחופש הדיבור והפש הביטוי מוגזם לאורך כל הדרך... אבל שמדינת ישראל תממן ת"אמרון שבו גבר ערום תלוי עשרים דקות וכל ערותו מתנודדת — והיא, כל ערותה מתנודדת? זה אינו האמרון שהמדינה צריכה לממן... זו התרבות מחלטה, התגישות בעירום היתה מעשה התייורנות..."

בהמשך נאומה הציגה גלזר-תעסה, את תשובתה ל,מעשה-ההתייורנות": שימוש בתאריך עברי, לימוד הציונות, שיבה ל"מקורות, לימודי תורה ותורה, שבעל-פה ומחשבת ישראל.

חברת-הכנסת גלזר-תעסה מייצגת בדב"ריה את המכנה-המשותף הנמוך ביותר של התברה-הישראלית והעם היהודי בחירתה לכנסת ומינויה כסגנית לשר-החינוך והתרבות מהווה עלבון לאינטלקט ולתר"בות הישראלים. בעוד שהמערך נהג לש"גר לכנסת אנשירוה לשם כיסוי ערותו הפוליטית, דמויות כס"יזהר, רוב סדן ואחרים — הרי שהליכוד אינו טורח ב"מעשים כאלה, ומעדיף לשגר לכנסת ול"מישרד-החינוך והתרבות דמות נבערת, המזכירה בביטוייה את אולגה פורצובה, שרת-התרבות הסובייטית בימיו של נ"י קיסה חרושצ'ב בבית-המועצות, מי שקיצצה בנטיעות התרבות הרוסית במשך קרוב לשני עשורי שנים.

מחשבה שחברת-הכנסת מרים גלזר-תעסה היא בת לפע שהעניק לעולם אישים כאלברט איינשטיין, זיגמונד פרויד,

שזום עיכום, י"ד פריק, ש"י עגנון ואחרים, מעוררת פלצות. אבל כפי שאמר חכם אחד: "כל עם מקבל את מה שמגיע לו!" כנראה שלחברה ולתרבות הישראלים מגיע לקבל את מרים גלזר-תעסה. התקווה היחידה העומדת מול גלזר-תעסה היא האופטימיות היהודית, והאמונה, שאם לפני כמה חודשים איש לא ידע מיהי מרים גלזר-תעסה, היא תוכה שההיסטוריה היהודית והישראלית תשכח אותה מהר. אם תיכרך, חלילה, גלזר-תעסה, יהיה זה זיכרון הדומה לזיכרונו של אנדריי ז'דאנוב, אבי הז'דאנובים. אולי בעוד דור או שניים, יופיע באנציקלופדיה העברית הערך גלזר-תעסה?

קומיסרית גלזר-תעסה, וכל ערותה מתנודדת